

# GÖRÜNTÜLERİ BİRLEŞTİRMEDE BAZI YÖNTEMLER

# FOTOMONTAJ

Hans Arp 1917’de, Dada galerisinde açılan ilk dadaist sergideki kolaj fotoğraflarında, fotoğrafları yapıştırdıktan sonra, onları belirli biçimlerde keserek kullandığı yeni bir yöntem uygulamış. Dönemin dadaist anlayıştaki sanatçıları, öncü sanatın baskın tavırlarından, soyutlamanın sınırlamalarından ve figüratif resimden uzaklaşmak amacıyla ‘fotomontaj’ı kullandılar. Raoul Hausman, “Geroge Grosz, John Heartfield, Johannes Baader ve Hannah Höch’le aramızda anlaşarak, çalışmalarımızı “fotomontaj” olarak adlandırmaya karar verdik. Bu sözcükle, hem sanatçı rolü oynamaya karşı oluşumuzu dile getirmek istedik, hem de kendimizi birer mühendis varsayarak, çalışmalarımızın kurgusunun yeniden inşasını kastettik”

diyerek, dadaistlerin fotomontajla ilgili görüşlerini

dile getirirken, Alman dadaist Moholy-Nagy, fotomontaj çalışmaları için;

“Onlar, parçalanmış bir sürü değişik fotoğraftır; onlarda görsel usla düşsel dünyaya ulaşan gerçek yaratılmıştır. Ayrıca bu düzenlemeler, masalsi anlatımları yüzünden, gerçek yaşamdan daha çekici olabilirler. Şimdi elle yapılan bu çalışmaları, gelecekte fotoğraf makineleriyle yapmak mümkün olacaktır” demiş. Moholy-Nagy bu öngörüsünde hiç de yanılmamış. Günümüzde fotomontaj yapmayı kolaylaştıran çok sayıda araç bulunuyor.



Fotoğraf makinesiyle üretilen fotoğraflar, yaratıcılığa belirli bir sınırlama getirir. Oysa insanın yaratıcı zekası hep bilinmeyenin ya da varolmayanın hayallerini kurmakla meşgul. İşte insan zekasının bir ürünü olan fotomontaj, hayallerle yoğrulmuş fotoğrafik yaratıcılığa sınırsız fırsatlar sunar. Fotoğraf görüntüsüne, fotoğrafın çekildiği andan başlayarak, farklı aşamalarda, çok çeşitli yöntemlerle ve sayısız nedenle müdahale yapılabilir. Bu tür müdahalelerin oluşmasına yardımcı, çok sayıda özel etki seçeneğinden söz edilebilir. Montaj yöntemleri de, bu özel etkiler arasında yerini alır. Basit bir anlatımla montaj, fotoğrafların, birinin diğeri üzerine bindirilmesi ya da bazı bölümlerinin bir araya getirilmesi gibi yollarla düzenlenerek, yeni bir fotoğrafın üretilmesi işi; olanaksız durumlar yaratmaya, desen oluşturmaya ve derinlik etkisinin bilinen kurallarını umursamadan çalışabilmeye izin veren yöntemler bütünü. Fotoğrafın üretimindeki çekim, baskı ya da baskıdan sonrası gibi çeşitli aşamalarda, montaj yapmak olası.

Çekim sırasında montaj yaparken, göz önünde tutulması gereken bazı konular var. Bunların başında, çoklu çekim yaparken ışıklandırma miktarının hesaplanması gerektiği gelir. Bazı çağdaş SLR makinelerde, aynı kare üzerine 2'den çok daha fazla sayıda çekim yapılabilir. İki kare üstüste çekim yap-

## Fotomontaj üzerine...

Fotomontaj sanatının Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra başladığı söylenebilir; ama, fotoğraflar üzerine yapılan müdahalelerin tarihi, 19. yüzyılın ortalarında, fotoğrafın bulunuşuna kadar uzanır. Başka bir deyişle, fotoğraf varolduğundan beri müdahaleler yapılagelmekte.

Fotoğrafik bir yüzeye nesnelerin doğrudan baskısı, çift ışıklandırma, karanlıkodada çeşitli yöntemlerle görüntüleri birleştirme gibi işlemlerin çoğu, Viktoryan dönemde oldukça popülerdi. Fotoğrafik düzenlemelerin bu uygulamalarının yanı sıra, viktoryanlar, kartpostallardan kesip aldıkları başları farklı vücutlara yapıştırmak, normal koşullarda olanaksız varsayılan tuhaf görüntüleri yaratmak şeklinde bir eğlence keşfettiler. Ancak, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda sanatçılar, montaj kullanımını gerçek bir sanat biçimi olarak görmeye başladılar. Yaratıcılıktaki bu patlamanın merkezi olan Berlin'de, kendilerine Dada diyen bir grup sanatçı, geleneksel resme kolayca dönüştürülen, ama soyutlamalardan çok daha üstün bir anlatımın yeni bir biçimini zaten arıyorlardı. Avrupa'da gerçeküstücülüğün baskın ol-

maya başladığı yıllarda, fotomontaj, birkaç on yıl boyunca anlaşılabilirliğin bir parçası olarak unutulmaya yüz tuttu. 1960'larda dadaizme olan ilgi, Pop-art hareketiyle ilgili birkaç sanatçının, çağın özelliklerini ifade eden fotoğraf ve yazıları dergilerde kullanmasıyla, yeniden uyandı. Neredeyse gözü kapalı bu işe atılan reklamcılar, hızla fotomontaj üretmeye başladılar. Avrupa'da, montaj kullanımıyla ilgili ikinci büyük yeniden canlanma, 1980'lerdeki nükleer karşıtı hareketle bağlantılıydı. Bu zamanda yapılan çoğu betimleme, iletişimde grafik anlatımın en iyi biçimlerinin üretilmesiyle, gösterilerdeki pankartlarda kullanılmak için tasarlandı. Fotomontaj'a olan ilgi, özellikle de sayısal araçların gelişmesiyle, giderek yaygınlaştı. Günümüzde, kimi zaman bir tehdit, bir eğlence aracı, kimi zaman da iyi bir sanat yapıtı olan ürünlere, sık rastlanıyor.

Fotomontaj sözcüğünü, ilk kez kimin bulduğu üzerine, hâlâ süren bir tartışma var. Almanca'dan gelen "montage" dilimize "montaj" olarak girmiş; "uygun biçimde donatma, çatma, birleştirme" anlamında kullanılıyor.

maya karar verdiyseniz, iki karenin ışıklandırma süresi, normalde tek bir karenin ışıklandırma süresine denk gelmeli; örneğin, tek bir fotoğrafın görüntülenmesinde; f:8 diyafram değeri için 1/125 saniye ışıklandırmak gerekiyorsa, aynı karede üstüste yapılacak her çekim için, f:8 diyafram değerinde 1/250 saniye, yani normalde gerekenin yarısı kadar süreyle ışıklandırmak gerekir. Kare sayısı arttıkça ışıklandırma miktarı kare sayısına bağlı olarak, her kare için azalır;

örneğin dört kare için 1/1000 saniye gibi. Üstüste çekim yaparken özen gerektiren öteki konu da, görüntünün düzenlenmesi. Önceden kurgulanmış bir çekim yapmıyorsanız, görüntü düzenleme konusunda sıkıntı çekebilirsiniz. Burada işinize yardımcı unsurların, bakaç ve belleğiniz olduğunu da unutmayın.

Banyo edilmiş film kareleriyle de montaj yapabilirsiniz. Sandviç adını alan bu uygulamada, film kareleri saydam filmdense, işiniz çok kolay; görüntüdeki ışık, renk, kontrast uyumunu denetledikten sonra, iki saydam film karesini üstüste koyup, yansıtıcıyla izleyebilirsiniz. Uygulaması kolay olmakla birlikte, saydam filmlerin bu şekilde birleştirilmelerinde, görüntüye başka müdahaleler yapılamaz. S/B ya da renkli negatiflerin üstüste bindirilmesi, baskı sürecini de gerektirir. Yöntem

© Adnan Veli Kuvanlılık



# Baskılarla Montaj

Baskısı yapılmış fotoğraflarla montaj yapmanın çeşitli yolları var, ama temel işlem, baskılardaki fotoğrafların kesilerek, yeni düzenlenecek görüntüyü yaratmak üzere uygun biçimde, yeniden düzenlenmesinden ibaret. Buradaki asıl sorun, çalışmaların sonunda, tatmin edici bir görseleğe ulaşabilmek. Bu yöntemler, hem renkli ve S/B hem de her ikisi biraraya getirilerek uygulanabilir; en olumlu yanlarıysa, çalışmaların her aşamasının kolayca denetlenebilir olması.

Yöntemlerden birinde, sonuç görüntünün arka fonu olacak bir ana baskı, kuru bir zemine yerleştirilir. Olanak varsa, tek tabanlı ince fotoğraf kartına basılmış ve arka fon üzerine bindirilecek görüntüden alınacak bölüm, bu iş için üretilmiş özel bir bıçakla kesilir ve arka fonun üzerine yerleştirilir. Elde ettiğiniz görüntü beklentilerinizi karşılıyorsa, bindirilecek görüntüden kesilerek ayrılmış tüm elemanların ve arka fonun ton, kontrast, renk ve ışığın görünüşü bakımından birbirine tümüyle uygun olup olmadığı denetlenir. Bu aşamadaki ana zorluk, fon üzerine bindirilen görüntünün kesim yerlerinin gizlenmesidir -bindirilecek görüntünün tek tabanlı ince bir kağıda basılmış olmasının belirtilmesi, bu yüzdendir. Kesilmiş kenarlarda, kağıdın arka yüzü ince bir zımparaya zımparalanarak inceltilmeli, sonra arka fonun üzerine dikkatlice yapıştırılmalı. Elde edilen son görünümü



© Serpil Yıldız

yapılan montajların sonunda, hem güçlü bir üç boyut hem de tam bir derinlik etkisi elde edilebilir. Yeniden fotoğrafıma sırasında, seçilecek açık bir diyafram değeri, görünümdeki derinliği artırır.

Bir tek görüntüyü parçalara ayırmak ve yeniden düzenlemek bir başka montaj uygulaması. Fotoğraf ince şeritler, küçük kareler ya da dairesel biçimler şeklinde kesilir, sonra uyumsuz bir biçimde yeniden düzenlenir ya da kesilmiş bir fotoğrafı iç içe geçirilebilir. Örneğin, dikey yönde ince dilimlere ayrılmış, sonra da yeniden monte edilmiş bir portre, oldukça ilginç olabilir.

Daire şeklinde kesilmiş parçaların döndürülmesi de montaj yöntemlerinden biri. Bunun için daire çizmekte kullanılan bir pergelle, pergelin ucuna tıklanacak bir neştere gerek var. Pergelli kesiciyi kullanarak, görüntünün uygun gördüğünüz bir bölgesinden başlayarak, ardışık daire dilimleri biçimde kesin. Kesme işlemini bitirdikten sonra, dairesel dilimleri buldukların yerde sağa sola hareket ettirin. Uygun bir düzenlemeyi sağladığınızda yeniden fotoğrafılayın.

İnsan yüzünde simetri olmadığı montaj teknikleriyle gösterilebilir. Cepheden çekilmiş bir portre fotoğrafının negatifinin önce bir yüzünden sonra da çevirerek ters yüzünden, iki farklı

baskı kartına, aynı büyüklükte, aynı ışıkla süresini kullanarak ve aynı kontrast değerlerini koruyarak basın. Sonra, basılmış kartları tam ortadan kesin; iki sağ yarım yüzü, ya da iki sol yarım yüzü birleştirin. Aradaki farkı kolayca görebilirsiniz.

Tek bir negatif film karesinden yapılmış baskıları biraraya getirerek, desenler oluşturabilirsiniz. Bunun için aynı karenin her iki yüzünden basılmış ikişer adet görüntü yeterli olabilir.

Çok sayıda görüntünün kesilip yamanmasıyla yapılan kırkıyama montajlar da bulunur. Böyle bir montajda kontrastlık, ışık yönü gibi değerlerin yanı sıra görüntü düzenleme konusundaki yaratıcılık da çok önem kazanır. Böyle bir çalışmanın önceden planlanması da çok önemli. Bu yolla oldukça fantastik görüntüler yaratılabilir.

Bir süsleme montajı düzenlediğinizde, bir yanılsama yaratırsınız, ama bu iş, kırkıyama bir montajdan çok daha biçimseldir. Seçtiğiniz bir kareden, negatifin ön ve arka yüzünden, eşit sayıda ve miktarda baskı almak gerekir. Portre uygulamasında olduğu gibi hep sağ ya da hep sol tarafları birleştirerek, uzun bir şerit oluşturabilirsiniz. Çalışmanızı çizgilerin öne çıktığı bir fotoğraf karesiyle sürdürüyorsanız, çizgiler arasındaki ilişkinin doğruluğundan emin olmalısınız.



daha iyi bir hale getirmek için isterseniz yeniden fotoğrafılayıp, gereken yerlere gerekli rotüşleri yapabilirsiniz.

“Kes-çıkır” yönteminde, görüntüler farklı fotoğraflardan kesilerek çıkarılır; farklı dikey düzlemlere yerleştirilir. Dikey düzlemler, kesilen görüntülerin ayakta dik durabilmelerini sağlar. Düzlemleri kalın karton, mukavva ya da ince ahşap kullanarak kolayca üretebilirsiniz. Kesilen görüntülerin her biri, ayrı bir düzleme yapıştırılır. Burada dikkat edilmesi gereken şey, görüntülerin yapıştırıldığı düzlemlerin önden görünmemesini sağlamak. Görüntü hazır olduğunda, yeniden fotoğrafını çekebilirsiniz. Bu yöntemle





saydam filmdeki gibidir, ama baskı sırasında görüntüye müdahale etme olanağı bulunur.

Baskı sırasında, görüntü birleştirme ya da aynı görüntüyü farklı biçimlerde aynı kart üzerinde çoğaltma olanakları, daha zengin. Sandviç ya da çoklu baskı, iki negatifi birleştirilip basılma-



sayla elde edilir. Görüntüler üstüste çakıştırıldığı için, film karelerindeki görüntülerin tamamı kullanılır. İki negatifle baskı yapıldığından, yoğunluk denetimi, ıslıklama denetimiyle sağlanabilir. Filmlerin ağırlıkta yerleştirilmesi sırasında oluşacak kaymalardan kaçınmak, netliğin doğru yapılmasını sağlar. Çoklu baskı üzere seçilen negatiflerin konu uyumunun yanı sıra, kontrast, renk ya da ton değerlerinin uyumu da, başarılı bir sonucu belirleyen etmenler.

Baskı kartına yapılan çoklu baskı, tüm baskılar arasında en heyecan verici olanı. Bir yanda büyük bir özgürlük, diğer yanda da sizi çok kısıtlayan çok titiz bir çalışma söz konusu. Çoklu baskıda, silüetleştirme, harmanlama, bunların karışık kullanımı gibi farklı yöntemler var.

Tek bir görüntünün tasarlanmış bir plan doğrultusunda, belirli bir desen yaratmak için aynı kart üzerine basılması da görece kolay bir yöntem.

Aslında çağımızın yeni sayısal fotoğrafik araçları, montaj işlemlerini gerçekten çok kolaylaştırdı. Fotomontaj yalnız kesip biçmek değil; binlerce fotoğrafın biraraya getirilmesiyle uygulanan bir yonteme de dönüştü. Ne aydınlıkta, ne de karanlıkta saatlerce ya da günlerce çalışmanız gerekmiyor artık. Ama unutmamak gerekir ki, bir fotoğrafın başarısı, hangi araçlarla üretildiğiyle değil, üretilirken ortaya konan düşünce ve yaklaşımla, yanı sıra da, biçim ve özün sonuç görüntüde yansıtılabilmesiyle ilişkili.

Serpil Yıldız

- Kaynaklar  
<http://www.cutandpaste.info/>  
Rudman, T.; The Photographer's Master Printing Course, Reed International Consumer Book Limited, London, 1994  
Hedgecoe, J.; The New Book Of Photography, Dorling Kinderley Limited, London, 1994  
Freeman, M.; The Encyclopedia of Practical Photography, Tiger Books International, 1992  
Hedgecoe, J.; The Photographers Handbook, Ebury Press, London, 1992  
Erutku, B.; Fotoğraf Akımları ve Kullanılan Teknikler, Marmara Üniversitesi Yayınları